

Binnen en buiten is hetzelfde

door Marijke Hoogenboom

1. Heiner Goebbels, *Handwerk oder Forschung*, in: *Heart of the City*, *Recherchen zum Stadtheater der Zukunft*, Theater der Zeit, Berlin, Juli 2011. Goebbels is tevens professor aan het Institut für Angewandte Theaterwissenschaft in Giessen.

Ook in het afgelopen seizoen hebben een aantal instituten en opleidingen aan de Amsterdamse Hogeschool voor de Kunsten het initiatief genomen om Artists in Residence uit te nodigen en op deze manier de confrontatie aan te gaan met de internationale kunstpraktijk. Drie van de kunstenaars staan in deze derde uitgave van ON AIR centraal: contrabassist John Clayton, choreografe Ann Liv Young en beeldend kunstenaar Jeanne van Heeswijk. Zij hebben weinig met elkaar gemeen, werken en leven ieder in een verschillende context, komen tot volstrekt verschillende praktijken en benaderen hun kunst – en dus ook het onderwijs – vanuit zeer uiteenlopende artistieke en politieke visies.

Het is een voorrecht van het kunstonderwijs om een dergelijke diversiteit op te zoeken en de rijkdom van het culturele te incorporeren. In de academie bestaat (vooralsnog) virtuositeit naast maatschappelijke betrokkenheid, eigentijdse creatie naast traditie, collectiviteit naast individuele talentontwikkeling, overdracht naast authenticiteit en er zijn invloeden van zowel westerse als andere culturen. Is onze school daarmee ook een afspiegeling van de complexe en razendsnel veranderende buitenwereld? Of juist niet, en koesteren wij een vrijplaats en weigeren om de dreigende verschromping van de sector te aanvaarden? Welke ontwikkelingen en ambities beïnvloeden onze keuze voor scherp geprofileerde gastkunstenaars die ons onderwijs uitdagen en bezielen?

Het is duidelijk: Een van de grootste uitdagingen voor de komende jaren is dat wij in een omgeving opereren die de waarde van kunst en cultuur principieel ter discussie stelt. Het publieke draagvlak – de verbondenheid met buiten – moet opnieuw worden bevochten. Ook van het onderwijs wordt verwacht dat het reageert op grote sociale ver-

anderingen, dat het direct aansluit bij het werkveld en zijn eigen koers afstemt op de bestaande beroepspraktijk en de (straks drastisch gekrompen) arbeidsmarkt. Wij zullen een manier moeten vinden hoe wij ons proactief tot deze realiteit kunnen verhouden en nog verantwoord kunnen opleiden. Tegelijkertijd doen we er goed aan om na te gaan in welke mate de kunstacademie juist haar onafhankelijkheid (en tot op zekere hoogte weerbaarheid) moet behouden om tevens recht te doen aan de historische positie en culturele betekenis van de instelling zelf.

De internationaal befaamde componist en muziektheatermaker Heiner Goebbels heeft in een recent artikel zijn visie geformuleerd op de relatie tussen het kunstonderwijs en het werkveld en een pleidooi gehouden voor de toekomstgerichtheid van opleidingen.¹ Hij waarschuwt dat een onderwijsinstelling die zich louter op de actuele arbeidsmarkt richt niet meer het begin van de keten vormt, maar juist het einde, omdat zij bestaande opvattingen (zoals ze door de markt en de kunstinstellingen vandaag gerepresenteerd worden) louter bevestigd en haar innovatiefunctie verliest. Studenten worden dan opgeleid voor een beperkte, tijdelijke status quo en worden niet meer in staat gesteld een authentieke, andere toekomst voor de kunsten vorm te geven. "Daß den Absolventen zuverlässliche Jobs an den Theaterhäusern und Opern in Aussicht stehen ist ein wichtiges Ziel – aber es ist unverantwortlich, sie nicht zugleich für eine darüber hinaus unsichere und weit komplexere Zukunft vorzubereiten." Onmisbaar voor vooruitstrevend onderwijs is voor Goebbels "de luxe" van artistiek onderzoek en experiment als aanvulling op ambacht. Samen vormen zij de humus voor excellentie, die weliswaar vele uitingen kent, maar altijd op ontwikkeling en nooit enkel op bevestiging gericht is.

2. Agora Now vond plaats vanaf 20 juni en eindigde op de dag van de Mars der Beschaving op 27 juni 2011.

3. Loek Zonnenveld, Een boom om aan te schudden en een huis om in te werken, over de ontwikkelingen in het Amsterdamse theateronderwijs, in: Fenna van den Burg en Hans van Dulken (red.), Jan Kassies 1920-1995, Tussen politiek en cultuur, Boekmanstudies, Amsterdam 1996.

Afgelopen juni heb ik samen met Gabriel Smeets van de School voor Nieuwe Dansontwikkeling als respons op de zorgwekkende cultuurbezuinigingen in Nederland een week lang een open platform voor informatie en discussie in de AHK aangeboden. Wellicht zijn er tijdens onze bijeenkomsten in de Theaterschool geen wereldschokkende uitspraken gedaan en hebben wij weinig kunnen bijdragen om de mededogenloze koers van staatssecretaris Halbe Zijlstra bij te sturen. Maar we hebben ervaren dat wij, ,, dwars door alle faculteiten en opleidingen heen, openstaan voor het delen van opvattingen, twijfels, en ook dromen. Het was verbazingwekkend simpel om de hal van de Theaterschool in een openbaar plein te veranderen. Hier ontstond onze spontane Agora met een paar stoelen en banken in een open cirkel, een bord voor de nieuwste informatie, een stukje techniek voor projectie en versterking om iedereen de gelegenheid te geven gehoord te worden en om elkaar te horen.² Iets dergelijks willen wij ook met ON AIR bereiken: een publiek, het gemeenschappelijk gesprek, gevoed door artikelen over de ervaringen en resultaten van actuele AIR-trajecten die keer op keer wezenlijke vraagstukken aan de orde stellen en de agenda van de AHK en het publieke debat op dit moment bepalen.

Toen een van de meest intrigerende culturele bestuurders van Nederland, Jan Kassies, in 1966 directeur werd van de Amsterdamse Toneelschool heeft hij twee dingen gedaan om zijn huis op een nogal radicale manier in beweging te krijgen en te democratiseren. Ieder docent en student kreeg een sleutel van het gebouw. Op ieder leslokaal en ieder kantoor plakte hij een briefje met de vraag WAAROM? Waarom kunst, waarom dit onderwijs, waarom op die manier en voor wie. Kassies wilde voorkomen dat de school een "pretentieuze kunstfort" ging worden, hij wilde zich niet neerleggen bij het maatschappelijke isolement waarin hij het kunstvakonderwijs aantrof. Voor Kassies was binnen en buiten min of meer hetzelfde. "Als je je maar afvraagt waarom? En wanneer je dat waarom niet meteen ontdekte dan was dat helemaal niet erg. Dan ging je het maar ergens zoeken." ³

Kassies en Goebbels aarzelen niet om het kunstonderwijs vanuit een utopische visie te benaderen. Een visie die geprojecteerd is op de toekomst, op dat wat nog niet is, maar met de kracht van de verbeelding bevochten moet worden. Deze ambitie lijkt abstract en voor menig 'werkelijkheidsmens' een vergezicht gezien het huidige, grimmige klimaat. De ingrediënten die ervoor nodig zijn, zijn echter heel concreet en, wat mij betreft, direct voorhanden: het gedeelde verlangen dat passie heet, het geduld en de moed om te ontwerpen, en de continuïteit om iets uit te kunnen zoeken en uiteindelijk opnieuw uit te kunnen vinden.